การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST

AN APPRAISAL OF BUDDHIST ORIENTED SCHOOL PROJECT UNDER NONGBUA LUMPHU PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 2 USING MODEL ASSEMENT CIPPIEST

[1]ศุภรัตน์ พลประเสริฐ, [2]พัชรินทร์ ชมภูวิเศษ และ [3]พิมพ์พร จารุจิตร์

[1]Suparat Phonprasert, [2]Patcharin Chompuwiset, [3]Pimporn Charuchit

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย

Udon Thani Rajabhat University, Thailand.

[1]weerayutgaysorn@schoolptk.ac.th

Received: October 24, 2024; **Revised** :November 12, 2024; **Accepted** :December 28,2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIET ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณ จำนวน 102 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองบัวลำภู เขต 2 จำนวน 240 คน โดยใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST มี 8 องค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) การประเมินบริบท (Context) อยู่ในระดับมาก 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input)

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

อยู่ในระดับมาก 3) การประเมินกระบวนการ (Process) อยู่ในระดับมาก 4) การประเมินผลผลิต (Product) อยู่ในระดับมาก 5) การประเมินผลกระทบ (Impact) อยู่ในระดับปานกลาง 6) การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) อยู่ในระดับปานกลาง 7) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability) อยู่ในระดับมาก 8) การประเมินการถ่ายโยงความรู้ (Transportability) อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การประเมินโครงการ; โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ; รูปแบบการประเมิน CIPPIEST

Abstract

The purposes of this research were to evaluate the Buddhist School Project Under Nongbua lumphu Primary Educational Service Area Office 2 using Model Assessment Cippiest. using quantitative research methods for 102 schools. The sample group used in the research was 240 school administrators and teachers under nongbua lumphu primary education service area office 2. The research instrument was 5-levels estimation scale questionnaire with a reliability value of 0.95. Analyzed by using to find the standard deviation average with steps**.** The results were as follows: An Appraisal of Buddhist Oriented School Project Under Nongbua lumphu Primary Educational Service Area Office 2 using the CIPPIEST evaluation model has 8 components, was at a high level. 1) Context evaluation (Context) at a high level, 2) Input factor evaluation (Input) at a high level, 3) Process evaluation (Process) at a high level, 4) Product evaluation (Product) at a high level., 5) Impact evaluation (Impact) at a moderate level, 6) Effectiveness evaluation (Effectiveness) at a moderate level, 7) Sustainability assessment (Sustainability) at a high level, 8) Evaluation of knowledge transfer (Transportability) at a high level.

Keywords: Project evaluation; buddhist Method School Project; CIPPIEST assessment format.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด การศึกษาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อนำมนุษย์ไปบรรลุสู่เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การจัดโรงเรียนวิถีพุทธในเรื่องสำคัญ คือ ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2543: 1) เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษาที่ทุกฝ่ายกำลังเร่งรัดอยู่ในขณะนี้ ก็คือ การยกระดับและการพัฒนาคุณภาพของประชากร ทั้งในด้านความรู้และความดี หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ก็ได้อาศัยกรอบแนวคิดดังกล่าวมาโดยตลอด (ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์, 2547: 30)

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้โครงการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีจุดประสงค์สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินการ (บรรเจิดพร รัตนพันธ์, 2547: 3) มีการดำเนินกิจกรรมในสถานศึกษาร่วมกันกับชุมชนสังคม แหล่งเรียนรู้ วัดศาสนสถาน เพื่อการส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและสามารถดำรงชีวิต ประจำวันได้ โดยนำหลักพุทธธรรมเข้ามาบูรณาการกับกิจกรรมของสถานศึกษาทั้งในด้านการบริหาร และจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างรอบด้านโดยอาศัยขั้นตอนและกระบวนการการจัดการศึกษาผ่านหลัก

พุทธธรรมเข้ามาบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) และเกษม แสงนนท์, (2562: 7) โรงเรียนวิถีพุทธ (อังกฤษ: Buddhist Oriented Schools) คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการเป็นโรงเรียนที่สอน และฝึกให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ถ้าทำอย่างจริงจังต่อเนื่องผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ กาย (กายภาวนา) สังคม (ศีลภาวนา) จิต (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 9)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ได้เริ่มดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2546 และดำเนินการต่อเนื่องจนในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการ ทั้งสิ้น 102 โรงเรียน มีการขยายความร่วมมือกับ กรมการศาสนาและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาครู และบุคลากรในสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนในระบบไตรสิกขาทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ในพื้นที่มีที่ปรึกษา มีที่พึ่งทางวิชาการ มีแหล่งเรียนรู้ใกล้โรงเรียน จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน พร้อมที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 103) และเพื่อพัฒนาสภาพโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 5 ด้านให้เป็นวิถีชีวิต ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสภาพโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละด้าน คือเพื่อให้นักเรียนตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นคนดี มีคุณธรรม เก่งกล้า ฉลาดหลักแหลม จิตใจงดงาม เอื้ออาทรต่อบุคคลรอบข้าง สภาพโรงเรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นความหวัง ทางรอดของสังคมไทยที่จะสร้างคนดี มีคุณธรรม เก่งกล้า ฉลาดหลักแหลม จิตใจงดงาม เอื้ออาทรต่อบุคคลรอบข้าง (บรรเจอดพร รัตนพันธุ์, 2547: 1) ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2547: 18) ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธจะเดินหน้าต่อไปอย่างมีพลังในการที่จะสร้างสรรค์อนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลกทั้งหมด ให้เป็นวิถีแห่งสันติสุข ยั่งยืนสืบไป

จากการศึกษาแนวคิดการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ การขับเคลื่อนตั้งแต่นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มาถึงเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ต้องมียุทธศาสตร์การดำเนินงาน เพื่อให้ทราบว่าโครงการดังกล่าว ประสบความสำร็จหรือไม่เพียงใดมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร มีงบประมาณเพียงพอ กับการดำเนินการหรือไม่ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินโครงการ ซึ่งจะประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนารูปแบบประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อย่างยั่งยืนต่อไปตามเป้าหมายของผู้วิจัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัว เขต 2 ได้ดำเนินการงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่ ด้านกายภาพสนับสนุนให้สถานศึกษามีการดำเนินงานพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น

นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัย สถานศึกษาและชุมชนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนรู้และเข้าใจเหตุผลตามหลัก ศีล สมาธิ และปัญญา อาคารสถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระจำห้องเรียนหรือประจำโรงเรียนและมีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรมจริยธรรม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมนักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สนับสนุนให้สถานศึกษามีการดำเนินงานในด้านการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา

จากเหตุผล ดังกล่าข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ทั้งนี้เพื่อทำให้ทราบถึงภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สภาพโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ว่ามีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับใด มีปัญหาในการดำเนินงานในด้านใดบ้าง ประสบความสำร็จหรือไม่เพียงใดมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร มีงบประมาณเพียงพอ กับการดำเนินการหรือไม่ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินโครงการ ซึ่งจะประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIEST เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริมและปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 964 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูอุดรธานี เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 240 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 :607-610) คำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ เริ่มจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากแบ่งสัดส่วนตามจำนวนประชากร จำแนกผู้บริหารและครูผู้สอนตามอำเภอเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอนากลาง จำนวน 33 โรงเรียน (โรงเรียนขนาดเล็ก 15 โรง ขนาดกลาง 17 โรง และขนาดใหญ่ 1 โรง) อำเภอสุวรรณคูหา จำนวน 28 โรงเรียน (โรงเรียนขนาดเล็ก 15 โรง ขนาดกลาง 12 โรง และขนาดใหญ่ 1 โรง) อำเภอนาวัง จำนวน 19 โรงเรียน (โรงเรียนขนาดเล็ก 9 โรง ขนาดกลาง 10 โรง) รวมทั้งหมด จำนวน 240 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST ตามรูปแบบ Daniel L. Stufflebeam ที่มีชื่อว่า CIPP Model และต่อมาขยายผลเป็น IEST จึงเป็น CIPPIEST Model แบ่งการประเมินเป็น 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลผลิต 5) ด้านผลกระทบ 6) ด้านประสิทธิผล 7) ด้านความยั่งยืน และ 8) ด้านการถ่ายโยงความรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบสอบถาม หรับผู้บริหาร ผู้ดำเนินโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการ แบ่งเป็น 9 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภูเขต 2 โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST คือ 1) ด้านบริบท (Context) จำนวน 6 ข้อ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) จำนวน 15 ข้อ 3) ด้านกระบวนการ (Process) จำนวน 17 ข้อ 4) ด้านผลผลิต (Product) จำนวน 14 ข้อ 5) ด้านกระทบ (Impact) จำนวน 4 ข้อ 6) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) จำนวน 5 ข้อ 7) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) จำนวน 5 ข้อ และ 8) ด้านการถ่ายโยงความรู้ (Transportability) จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผล**การประเมินโครงการ**โรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีผลการประเมินในระดับมาก 5 ด้าน และระดับปานกลาง 3 ด้าน ตามลำดับคือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านการถ่ายโยงความรู้ (Transportability) ด้านความยั่งยืน (Sustainability) ด้านประสิทธิผล(Effectiveness) และด้านกระทบ (Impact) รายละเอียดดังนี้

1. การประเมินด้านบริบท (Context) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 1.6 โรงเรียนมีการกำหนดกิจกรรมและมีแผนการดำเนินการในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม และวิถีชุมชน

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 2.2 ผู้บริหารและครูมีพรหมวิหารประจำใจ มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา

3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 3.3 จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้

4. การประเมินด้านผลผลิต (0utput) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 4.3 นักเรียนดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และข้อ 4.5 นักเรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา

5. การประเมินด้านผลกระทบ (Impact) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 5.4 โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธาและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ) อย่างต่อเนื่อง

6. การประเมินด้านประสิทธิผล (Effectiveness) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 6.4 มีกิจวัตรประจำวันประจำสัปดาห์ด้านวิถีพุทธ และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

7. การประเมินด้านความยั่งยืน (Sustainability) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 7.3 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนดีขึ้นมากการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิและปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน

8. การประเมินด้านถ่ายโยงความรู้ (Transportability) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อ 8.4 มีการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การประเมินด้านบริบท ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ก่อนการดำเนินโครงการมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและครอบคลุม มีการวางแผนก่อนการดำเนินงานระดมความคิดเห็นกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อทำความเข้าใจ และกำหนดแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้การดำเนินการด้านบริบทมีประสิทธิภาพ ผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจริญ ฉิมพลี (2550: 150) เรื่อง การศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดธรรมศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1 ปีการศึกษา 2548 พบว่าการประเมินด้านบริบท มีความเห็นอยู่ในระดับมาก และธีรพงศ์ อ่องลออ (2550: 125) ได้รายงานการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ผ่องผุดเพชรปทุม ของโรงเรียนบ้านปทุม(ถาวรราษฎร์ศึกษา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1 ปีการศึกษา 2548 พบว่า ความคิดเห็นด้านบริบทของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนหลังการเข้าร่วมโครงการได้มีการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับ การนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ กำลังคนหรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้งบประมาณและแหล่ง เงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือและครุภัณฑ์เหมาะสมพอเพียงหรือไม่ตลอดจนกำหนดพิจารณากิจกรรม/ ยุทธวิธี/ ทางเลือกที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเป็นไปได้และ เหมาะสมเพียงใดเพื่อช่วยในการพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการนั้น ๆ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่และ ช่วยให้เกิดการวางแผนการจัดกิจกรรมของโครงการได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัย เบื้องต้นต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณหรืออื่น ๆ โดยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ

วางโครงการ หรือหาวิธีการที่จะดดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นวิธีการหรือยุทธวิธีที่เป็นไปได้ในการประเมินทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมากซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายฤดี วรกิจโภคาทร และคณะ (2552: 138) ได้ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่าแม่แบบพฤติกรรมการหล่อหลอมกล่อมเกลาเยาวชนของชาติในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม คือ ครอบครัวและสถานศึกษา

3. การประเมินด้านกระบวนการ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง เช่น วัด ศาสนสถานซึ่งเป็นการปฏิบัติจริง กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนส่วนใหญ่เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงอย่างต่อเนื่องจริงจังและเน้นการร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสายฤดี วรกิจโภคาทร และคณะ (2552: 125) ได้ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่ากระบวนการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันศาสนาโดยการปฏิบัติตาม ประเพณีนิยม การเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาตามพลวัตรของสังคมการฝึกฝนปฏิบัติตน และการร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษา สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนในด้านจิตใจและมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำรงชีวิตประจำวันอันเป็นการสะสมอุปนิสัยที่ดีในดวงจิตทีละน้อย

4. การประเมินด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระพุทธศาสนากับชีวิตค่อนข้างที่จะยังมีความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกันน้อย แต่ในการดำเนินกิจกรรมตามปกติของโรงเรียนนักเรียนจึงได้รับการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมส่วนหนึ่งจากโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาบ้าง เช่น การนำไตรสิกขา ที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิปัญญามาบูรณาการเพื่อพัฒนาชีวิตสามด้านของผู้เรียน ทั้งด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ให้พัฒนาไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2548: 18) ได้กล่าวไว้ว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิตและดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติ อบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่แยบคาย โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรที่สำคัญ ที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายามระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขา ด้วย

ความสำคัญนี้โรงเรียนจึงได้มีการวางแผนการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน มีการกำหนดกิจกรรมในโครงการที่เหมาะสม ผู้บริหารและครูมีความพร้อม มีความรู้ ความเข้าใจ และมี ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมในโครงการ และเนื่องจากโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นโครงการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ จึงได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจาก ทุกฝ่ายเป็นอย่างดีซึ่งผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โรงเรียนเทศบาล 3 ยุวบูรณ์บำรุง ได้นำไปเพื่อกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อประเมินผลรวมสรุปว่าของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่โดยอาศัยข้อมูลการรายงานผลที่ได้จากการประเมินการสภาวะแวดล้อมและการประเมินกระบวนการ จึงส่งผลให้มีผลการประเมินในระดับมากที่สุด

5. การประเมินด้านผลกระทบ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้นำรูปแบบการบริหารจัดการเรียนการสอนตามแนวทางศาสนาพุทธที่อาศัยหลักไตรสิกขาบูรณาการเข้ากับเนื้อหาสาระการเรียนรู้อาจจะยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ หรือการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนยังไม่ครอบคลุมถึงจุดมุ่งหมายของโครงการ ซึ่งครู ผู้รับผิดชอบโครงการหรือครูผู้สอนจะต้องศึกษาหาความรู้และวิธีการที่จะจัดกิจกรรมในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้เข้าใจในหลักธรรมและเห็นคุณค่าของคุณธรรมมาก ยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันนักเรียนต้องได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมก็ย่อมจะซึมซับเข้าไปในจิตใจทั้งนี้ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้ถือเป็นสิ่งเร้าในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการ รับรู้และตอบสนองต่อการรับรู้เห็นคุณค่าของคุณงามความดีที่โรงเรียนได้ปลูกฝัง มีการจัดระบบ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของเรื่องราวของสิ่งต่าง ๆ ในที่สุดก็จะแสดงพฤติกรรมอัน เป็นลักษณะนิสัยที่ตนยอมรับและยึดถือนำไปปฏิบัติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐกิตติ์ ศรีสันต์ (2548: 98) ที่พบว่าโรงเรียนวิถีพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคลากร คือครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิถีพุทธจริงๆวิถีพุทธเป็นเรื่องของจิตใจเป็นนามธรรม ถ้าไม่พัฒนาบุคลากรก่อนก็ต้องพัฒนาไปพร้อม ๆกับผู้เรียน

6. ผลการประเมินด้านประสิทธิผล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการการดำเนินโครงการโรงเรียน ในแต่ละแห่ง มีการรับรู้และการปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงานมีการวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมอย่างเป็นระบบไม่เหมือนกัน ได้แก่ เริ่มจาก 1) ขั้นเตรียมการ เตรียมแผนงาน โครงการ กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยผ่านทุกฝ่าย คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน เห็นพ้องกันให้เกิดความสะดวก ยอมรับ ศรัทธาและฉันทะ 2) ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ อันจะเป็นปัจจัยเป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ซึ่งได้แก่ อยู่ใกล้คนดี ผู้รู้ ใส่ใจศึกษาหาความรู้ กระบวนการคิดดี และปฏิบัติตามสมควร และ 3) ขั้นดำเนินพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบ

ไตรสิกขา เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดศรัทธาและฉันทะด้วยการประชุมชี้แจง อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน 4) ขั้นดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด และนิเทศติดตามเพื่อช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร 5) ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่องมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปัญญาธรรม (ความไม่สันโดษในกุศลธรรมและความไม่ย่อท้อในการเพียร) และ 6) ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นการนำข้อมูลผลการดำเนินงานมีการเตรียมที่จะดำเนินการในปีต่อไป สรุปผลจัดทำรายงานแจ้งผู้เกี่ยวข้องทราบ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีประสิทธิภาพ

7. ผลการประเมินด้านความยั่งยืน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิถีพุทธเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมา อาจเป็นเรื่องง่ายในการที่โรงเรียนวิถีพุทธจะนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาโดยการนำไตรสิกขามาบูรณาการเพื่อพัฒนาชีวิตสามด้านของผู้เรียน ทั้งด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ให้พัฒนาไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้กำหนดและวางแผนในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดความยั่งยืน ที่ต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้เรียน บุคลากรในโรงเรียน บ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัด เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธก่อให้เกิดผลต่อเนื่องและส่งผลดีต่อสังคมในวงกว้างซึ่งเป้าที่ประสงค์ให้เกิดคือ ผู้เรียน บุคลากรในโรงเรียน “วัด บ้าน โรงเรียน” ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธและเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล ว่องวาณิช และคณะ (2549: 42) ที่พบว่าการพัฒนาตัวตนของนักเรียน ด้วยการจัดพื้นที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ศักยภาพ และการปฏิบัติตนตามความเชื่อตามแนวทางที่ตนเองคิดสร้างสรรค์ และอยู่ในบริบทของการทำความดี มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม ให้เด็กมีการปฏิบัติและพัฒนาตนอย่างเข้าใจความหมาย เห็นบทบาทและคุณค่าของตนเองมากขึ้น

8. ผลการประเมินด้านการถ่ายโยงความรู้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนได้ดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธยังไม่ต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเริ่มจากศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกับคณะครูนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน และกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาและพัฒนา ดำเนินกิจกรรม ตามโครงการอย่างต่อเนื่อง การนิเทศและประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน มีการแก้ไขปัญหา เมื่อพบข้อบกพร่อง โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูนักเรียน ผู้ปกครองกเรียน และผู้นำชุมชน ทำให้การ

ดำเนินงานตามโครงการบรรลุเป้าหมาย นักเรียนมี คุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครูและนักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้มีการระสานงานและประชาสัมพันธ์ เชิญชวน ขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้ปฏิบัติกิจกรรมประจำวันและประจำสัปดาห์ตามโครงการอย่างต่อเนื่องเหมาะสมส่งเสริมให้ครูและนักเรียนร่วมจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาร่วมกับวัด ผู้ปกครองและชุมชน จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม เข้าค่ายธรรมมะ นักเรียนเป็นประจำและต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นพุทธมามากะที่ดีและปฏิบัติตนตามศาสนพิธีได้ถูกต้อง และนักเรียนสามารถปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิตประจำวันส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ เข้าใจหลักธรรมและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสม

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST โรงเรียนมีการจัดทำแผนพัฒนาด้านกายภาพตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ การวัดผลประเมินผลด้านกายภาพ และจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นธรรมชาติมีการดูแลตกแต่งสถานที่ให้ร่มรื่น กำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยเข้าใจในเหตุผลและประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกัน จัดทำแผนการพัฒนาด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ และจัดกิจกรรมทำสมาธิในรูแปบบต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการหรือสอดแทรกพุทธธรรมตามหลักไตรสิกขา มีการจัดการเรียนการสอนที่นำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตชาวพุทธที่แท้จริง ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมต่าง ๆ และคณะครูได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงด้วยการเข้ารับการอบรมปฏิบัติธรรมในสถานที่ที่เหมาะสมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การบริหารจัดการด้านหลักสูตรที่บูรณาการไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล รายงานผลการปฏิบัติตามโครงการที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมหรือสิ้นสุดโครงการ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาหน่วยงานและบุคคลทั่วไปได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธในรูปแบบต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

_____.(2554). *แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2554-2556.* กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

เจริญ ฉิมพลี. (2550). *การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวัดธรรมศาลา (หลวงพ่อน้อยอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1.* มหาวิทยาลัยศิลปากร,

ณัฏฐกิตติ์ ศรีสันต์. (2548). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก.* บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธีรพงศ์ อ่องลออ. (2550). *รายงานการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธผ่องผุดเพชรปทุมของโรงเรียนบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1.* แพร่: โรงเรียนบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา).

บรรเจอดพร รัตนพันธ์. (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ: การศึกษาทางรอดของสังคมไทย.* เอกสารประกอบการประชุมเรื่อง โรงเรียนวิถีพุทธ: การศึกษาทางรอดของสังคมไทย เสนอที่ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 29 พฤษภาคม 2547.

ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์. (2545, 10 ธันวาคม). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะให้เด็กไทยเรียนมากหรือน้อย. *มติชนรายวัน,* หน้า 10.

พระธรรมปิฎก. (ป.อ.ปยุตโต). (2547). *สู่การศึกษาแนวพุทธ.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) และ เกษม แสงนนท์. (2562). *โรงเรียนวิถีพุทธ Buddhist Oriented School.* พระนครศรีอยุธยา: ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สายฤดี วรกิจโภคาทร และคณะ. (2552). *โครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: ทุนสนับสนุนงานวิจัยจากศูนย์ส่งเสริมและการพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2543). *การออกแบบการประเมินผลภายใน.* กรุงเทพฯ: วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.

สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ. (2549). *โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.